

Evangelische Alliantie

ontstaan en begintijd

De Evangelische Alliantie werd in 1846 in Londen opgericht als een brede protestantse beweging. Er waren 800 christenen uit 50 kerkgenootschappen aanwezig. Het was een unieke gebeurtenis, want christenen uit verschillende kerken stonden toen meestal lijnrecht tegenover elkaar, vanwege theologische geschillen, maar ook vaak door politieke en klasse-tegenstellingen. Hoewel sommigen voor deze beweging aanvankelijk een stevige internationale structuur voor ogen hadden, verliet men die gedachte na hevige disputen tussen Britse en Amerikaanse delegaties over de slavernij. Bij de Britten stond afschaffing heel hoog op de agenda, terwijl Amerikaanse afgevaardigden bij de afschaffing voorzichtiger en meer geleidelijk te werk wilden gaan. Men kwam inzake de organisatie tot een compromis: een los netwerk van zelfstandige nationale en regionale allianties die niet aansprakelijk waren voor elkaars beleid.

Op de wereldconferentie van 1851, weer in Londen, kwam de afschaffing van de slavernij weer aan de orde, maar een Amerikaanse afgevaardigde gaf toen ook aan welke problemen zij hadden met bijvoorbeeld de Anglicaanse Kerk (Church of England): het feit dat deze een staatskerk was waardoor niet-anglicanen een aantal burgerrechten onthouden werd (actief en passief kiesrecht, geen toelating tot de universiteit) en de britse tolerantie ten opzichte van sterke drank. Rond 1860 waren er hevige disputen over de evolutieleer.

doelstellingen

De EA kende vijf prioriteiten:

1. het bevorderen van de eenheid onder christenen
2. het stimuleren van het gebed
3. zending en evangelisatie
4. handhaving van de godsdienstvrijheid; de EA zette zich niet alleen in voor evangelische christenen (in o.a. tsaristisch Rusland), maar ook voor vervolgte Joden en Rooms-Katholieken
5. er was een sterke maatschappelijke betrokkenheid; niet alleen ten aanzien van de afschaffing van de slavernij, maar ook voor verbetering van de arbeidsomstandigheden van vrouwen en kinderen, voor de opvang van wezen (in Nederland: Heldring), goed onderwijs, hygiëne en goede behuizing. In Engeland begon William Booth (de stichter van het Leger des Heils) als eerste een arbeidsbureau.

Tenslotte kan nog vermeld worden dat de EA in oorlogssituaties probeerde te bemiddelen, bijvoorbeeld bij de Frans-Duitse oorlog (1870-1871) en de Boerenoorlog (1900-1901).

eerste helft twintigste eeuw

In 1907 werd de britse Alliantie nadrukkelijk neergezet als een 'brede protestantse alliantie'. Omstreeks 1920 ging men in Engeland het Amerikaanse fundamentalisme uit de weg. Toch was de Alliantie in de periode tussen de beide wereldoorlogen nog conservatief genoeg om bepaalde moderne ontwikkelingen zoals de Oxford Beweging van Frank Buchman (waaruit later o.a. de Morele Herbewapening ontstaan is) af te wijzen.

Tussen 1920 en 1940 gaf men steun aan Europese evangelicalen die in rooms-katholieke landen en in communistische landen verdrukt werden, en men erkende het fascisme als een nieuwe dreiging. De britse afdeling verbond zich nauw met de (zich tegen Hitler verzettende) Bekennende Kirche in Duitsland. Martin Niemöller werd een belangrijke sleutelfiguur en de Alliantie organiseerde een eerbetoon voor Karl Barth toen deze Londen in 1937 bezocht.

na de tweede wereldoorlog

De oecumenische beweging was sinds de wereldzendingconferentie in Edinburgh in 1910 een twistappel binnen de Alliantie. Toen in 1948 de Wereldraad van Kerken werd opgericht, probeerde men een houding van 'welwillende neutraliteit' ten opzichte van dit nieuwe lichaam aan te nemen. In 1951 werd de losse federatie van nationale allianties omgevormd tot een nauwer samenwerkingsverband, de World Evangelical Fellowship. Op 1 januari 2002 is die naam gewijzigd in World Evangelical Alliance, anno 2005 zijn daar 120 nationale / regionale allianties bij aangesloten.

Vanaf het begin heeft de EA evangelisatie campagnes ondersteund. In 1946 nodigde men in Engeland Billy Graham uit, en sponsorde zijn massale meetings in 1954, en verdere succesvolle campagnes in de jaren zestig en tachtig van de vorige eeuw. De opkomst van de charismatische beweging in de loop van de jaren zestig bracht nieuwe uitdagingen.

en in Nederland?

Bovenstaand relaas heeft grotendeels op Groot-Brittannië betrekking, waar de EA ononderbroken een grote rol heeft gespeeld. In Nederland is rond 1850 ook een afdeling opgericht, die ter ziele gegaan is, naderhand heropgericht en weer teloorgegaan. Vanaf de jaren zeventig van de vorige eeuw bestaat er weer een Nederlandse afdeling. Deze EA omvat ruim 90 organisaties, 6 kerkgenootschappen, enkele honderden plaatselijke gemeenten en (sinds begin 2004) ook persoonlijke leden. Er zijn nog altijd enkele leden die iets van het oorspronkelijk brede karakter van de EA weerspiegelen, zoals het Nederlands Bijbelgenootschap.

De EA probeert steeds meer het platform voor samenwerking tussen kerken en christelijke organisaties te zijn. Men onderscheidt een aantal werkerterreinen: gebed, evangelisatie, gemeenteopbouw en diaconaat. Daarnaast werkt de EA aan: godsdienstvrijheid, organisatieondersteuning en bruggen bouwen tussen de evangelische beweging en andere kerkelijke en maatschappelijke verbanden.

godsdienstvrijheid

Aandacht voor het onderwerp godsdienstvrijheid heeft de EA vanouds gehad, zie hierboven. De EA omschrijft dit werkerterrein tegenwoordig als 'ruimte voor de beleving en vormgeving van de christelijke identiteit in een plurale samenleving'. Sinds enkele decennia is het echter oppassen geblazen wanneer men in deze kringen het heeft over godsdienstvrijheid. Toen er in 1981 een Voorontwerp voor een Wet Gelijke Behandeling kwam (geschreven door twee CDA bewindslieden), liep rechts christelijk Nederland (toen ze er na ca. 4 maanden lucht van kregen) tegen dit voorontwerp te hoop. Men nam de vraag of zo'n wet ook homo's en lesbo's op christelijke scholen tegen discriminatie zou moeten kunnen beschermen, speelde een belangrijke rol. De EA belegde in januari 1982 een aktiedag waarop toenmalig EA-medewerker Krijn de Jong zei: "Het zijn absoluut Russische toestanden. In de kerk, in de zondagse eredienst, mag je je geloof belijden, maar dat geloof door de week, van maandag tot zaterdag, handen en voeten geven, dat wordt afgesneden." Anderen riepen "onze godsdienstvrijheid wordt bedreigd!" De hetze van de EO en de EA was zo fel dat het COC een handtekeningactie opzette voor een paginagrote advertentie in enkele dagbladen, waarin men zijn of haar steun voor het voorontwerp kon betuigen.

Er is iets merkwaardigs aan de hand met het hedendaagse evangelische concept van godsdienstvrijheid. Godsdienstvrijheid omvat de vrijheid te geloven wat je wilt, de eredienst en het leven naar je geloof. Die laatste, buitenste 'schil' van de godsdienstvrijheid heeft bij evangelischen niet alleen betrekking op hun eigen gedrag, maar ook op dat van anderen!

Op 15 juni 2007 deed de Commissie Gelijke Behandeling (CGB) een uitspraak inzake De Passie, een evangelische scholengemeenschap in Amsterdam (Er zijn ook vestigingen in enkele andere steden.) Deze school aanvaardt als haar grondslag de beginselverklaring van de Evangelische Alliantie (een verklaring waarin niets over homoseksualiteit wordt gezegd). In de scholengids van het Parool van januari 2007 was gesteld "Openlijk homoseksuele leerkrachten zult u hier niet aantreffen." De CGB sprak uit dat deze uitlating in strijd is met de Algemene Wet Gelijke Behandeling.

In het buitenland speelt binnen de EA 'het probleem' van de homoseksualiteit en verzet tegen anti-discriminatie wetten eveneens. Een kop in Trouw van 1 mei 2007 spreekt boekdelen: "Engelse evangelicalen willen geen 'onchristelijke' wetten."

gemeenteopbouw

Gemeenteopbouw is één van de vier werkerterreinen van de EA, naast gebed, evangelisatie en diaconaat.

Wat moeten we ons daarbij voorstellen? Er is in de Protestantse Kerk in Nederland (PKN) een Evangelisch Werkverband (EW) actief dat probeert nieuw elan in deze kerk op te roepen; het EW is lid van de EA.

Trouw van 28 april 1997 biedt een kleine blik in de keuken. Er wordt verslag gedaan van iets uit IDEA, het blad voor gemeenteopbouw van de Evangelische Alliantie. De toenmalige voorzitter Teun van Leer spreekt zich hierin uit over verandering in de gemeente. Hij onderstreept volledig dat het "een heidens karwei is om christenen te bekeren". "Structurele veranderingen zullen nooit tot een goed resultaat leiden als er bij mensen van binnen niets verandert". In het blad wordt een koerswijziging in tien stappen voorgesteld. Stap 9: Wees geduldig. "Houdt er rekening mee dat er in een stad ongeveer 5 tot 7 jaar voor nodig is om een traditionele gemeente in een nieuwe richting om te buigen. Op het platteland duurt het 1- tot 12 jaar of nog langer. Neem uw tijdschema dus niet te krap en wees geduldig met uzelf en uw gemeente."

de balans

Wanneer we proberen de balans op te maken, om vast te stellen in hoeverre de huidige Nederlandse EA nog overeenkomsten vertoont met de EA zoals die in de 19e eeuw was: De sterke maatschappelijke betrokkenheid (punt 5) is nog met een lantaarntje te zoeken, wel zetten tal van evangelischen zich in voor mensen aan de marge van de samenleving, zoals drugsverslaafden; maar dat werk is eerder als diaconaat te karakteriseren. Handhaving van de godsdienstvrijheid wordt nog steeds belangrijk geacht, maar vertoont wel merkwaardige, intolerante trekken. De eerste drie punten zijn nog steeds heel belangrijk. Maar naast 'zending en evangelisatie' wordt nu ook 'gemeenteopbouw' als werkerterrein vermeld. "Het is een heidens werk om christenen te bekeren" – inderdaad, een **heidens** werk, dat heidense werk zouden ze moeten laten!

Het valt buiten het bestek van dit stuk om grondig te analyseren hoe het zo ver met de EA heeft kunnen komen. Het is wel zo dat het begrip 'evangelisch' in de loop van anderhalve eeuw een grondige verschuiving in betekenis heeft ondergaan – zie het document 'evangelisch'. Met name gedurende de laatste decennia, met een steeds sterkere invloed van pinkster- en charismatische bewegingen, is dit begrip sterk verengd. Hun eschatologische toekomstverwachting heeft alles te maken met de hedendaagse geringe betrokkenheid op politieke en maatschappelijke vragen. En homo's en lesbo's? Met een variant op een bijbeltekst (Matteüs 7:7): "Bid en je zult gezond worden", zo lijkt het motto te zijn. Laten we vooral bidden voor hen die proberen om binnen de evangelische bewegingen een meer homo-vriendelijk klimaat te bewerkstelligen.

© Landelijk KoördinatiePunt groepen kerk en homoseksualiteit (LKP)